

tenim bastant de certitud de l'ús del metaplasme en -gar a quasi totes, gràcies als diccionaris de rims de Jacme Marc (1372) i L. d'Aversó (c. 1390): encara que no en donin definicions, el fet d'anar-ne enumerant diverses formes conjugades mostra que són verbs, però verbs en -gar: notem especialment el Pres. Ind. I *enderguo*, *desenderguo*, *erguo*, en Aversó (§ 1240), *enderga*, *desenderga*, *conderga*, amb *e* rimant amb *verga*, etc., 156.3.5; *enderch*, *enderga*, *endergui*, etc., en JMarc (260, 1005, 1130).

La llengua dels escriptors més seriosos mantingué sempre considerable proscripció contra aqueixes formes, de naixença, per dir-ho així, il·legítima, i per això manquen en els clàssics medievals, i fins en els grans poetes i bastants dels bons prosadors de la Renaix.; tabú que s'estén fins als lexicògrafs.¹ S'hi obren en canvi els costumistes de la Renaix. i els novel·listes; que, com anem a veure, són, tant del centre. com del Nord i del Sud del català oriental.

«El retrato --- confio que no l'ensenyarà segons a qui. —Calli, dona, calli, aquí no'n vénen de xitxarellos, ni d'aliats de la --- *Joven Trapense*, o com se'n diga, que may l'he entesa aquesta *enderga*; aquí ve gent formal, senyors d'edat ---», EmVilanova, a. 1880. *Lo Sr. Joan dels Casaments* (O. C., 1906, IV, 135); «el tren --- no vindrà pas a casa vostra --- de carro no us en podeu passar --- vinguen homes a carregar-lo --- tira cap a l'estació --- i càrrega en terra altra vegada; --- és precís que els macips del carril l'agafin i la pugin al vagó; i ve que, després de totes aquestes *endergues*, la màquina de foc se us l'emporta ---» Ruyra (*La Parada*, p. 99): és aquest ús en plural el que podem considerar normal, però el fer-ne una espècie de singular col·lectiu no és extraordinari: «els diners que el pagès ha tocat [!] dels seus productes s'han convertit en peces de roba, mitges, puntes, cintes, sucre, cafè, coixineres d'arròs, bacallans secs, i tota l'*enderga*», Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 468).

El verb *endergar* ha trobat la llengua comuna i seriosa encara més refractària en el nostre temps. No li han donat entrada ni els diccionaris recents del Princ. ni el *DAG*. i ni tan sols els mall. *DFgra.*, *Damen.*, *DTarongí*. GaGitona admet «*endergar*: donar encàrrecs, endossar ---» com a usual en el Maestrat, Tortosa i ratlla d'Aragó, i a Mallorca, almenys a la pagesia sembla ser bastant usat: ja l'emprà AMAlcover en les *Contarelles* (1885) i *AlcM* el cita en una cançó popular.

De cap manera no podem pendre seriosament la idea que *endergar* i *endergar* siguin variants d'un mateix mot: no solament s'hi oposaria rotundament la -r (que no podria caure en cap cas en una posició així, i que encara menys podria afegir-s'hi) sinó que el matís i to dels dos verbs són directament oposats:² fins a Mallorca és visible un matís pejoratiu: «si els estis mats s'escoblegem --- ja comencen a *endergar* i --- pledegen»; que en les *Contarelles* pugui aparèixer amb un caràcter més positiu, no vol dir res donat el caràcter caricatural que sempre comporten les dites d'En Jordi des Racó. El que sí que podem

pendre en seriosa consideració és la possibilitat que el mall. *endergar* no vingui d'un verb antic en *ensinó* a través de la frase *estar en derg* (o *posar en derg*) que va usar molt el mateix AMAlcover: ultra els exs. de les *Rondalles* que ja citen *AlcM* i Spitzer (*ARom.* XI, 396, que es mostra partidari d'aquesta gènesi), veg.: «el senyor mestre --- mos ne mena a caseua: és una casa molt fresca, neta i que tot està *en derg*: --- mos vol per hostes» (*BDLC* X, 1918, 181).

De tota manera tot plegat va a parar al cap de colla DE-ERIGERE o DERIGERE. També *enderga*, *endergar*, resulten de contactes secundaris i d'escassa importància històrica. Cosa que no és dir que aquests contactes amb això i amb *endergar* no hagin tingut alguna influència en la història semàntica o morfològica dels mots.

DERIV.: *Enderdar*, *enderdro* (cf. supra *enderdre*). *Enderg.* *Endergo*, -gue.

¹ *Enderga*, -gues, i el verb, manquen en OPou, *DTo.*, Lacav., Bely., *DFgra.*, *Damen.*, Tarongí, i fins el Lab. de 1839. El de 1864 (i 88) introdueix per primer cop un masculí *endergos* «trastos inútils, cachivaches, vilis suppellex», rectificat com a femení *endergues* en les darreres eds. de Lab. i Bulb., d'on Vogel («Plunder, Kram»). *DAG.* *endergues* «enredos, romansos» com a barceloní: «és una dona carregada d'*endergues*». La forma masculina en -os encara que no aparegui fins a l'ed. pòstuma de Lab. deu descansar en una nota marginal afegida per ell, que com és sabut era del Maestrat: GaGirona registra en efecte *endergo*, -os, «enredros, encàrrecs impertinents, romansos», p. 272, com a forma del Maestrat en oposició a *endergues* de «Cat.». —² És clar que no convé dar importància a la cita de la carta de Guzmán el Bueno, que he donat a ENDEGAR: error d'un estranger de bona voluntat que a penes coneix el català (fet de paraula, no de llengua).

Endèria, V. *dèria* i *anderris* *Enderiament*, *enderriar*, *enderiat*, V. *dèria* *Endèrins* mal accentuat per *enderrins*, V. *anderris* *Enderivell*, *enderivellar*, V. *andarivell* (entre els cpt. d'ANAR) *Endèrmic*, V. *derma* *Endernegar*, V. *esdernegar* *Enderris*, V. *anderris* *Enderroc*, *enderroca*, *enderroca-dis*, *enderrocador*, *enderrocament*, *enderrocar*, *enderrossall*, V. *roca* *Endesemps*, V. *ensem* *Endestrar*, V. *destre* *Endetràs*, V. *tras* *Endetxa*, *endetxar*, del cast. ENDECHA, DCEC *Endeutament*, *endeutar*, *endeutat*, V. *deure* *Endevenidor*, *endevenir*, V. *venir* *Endevesat*, V. *devesa* *Endeví*, *endevinació*, *endevinada*, *endevinador*, *endevinaire*, *endevinalla*, *endevinar*, *endevinatori*, *endevineta*, V. *diví* (DÈU) *Endidalar*, V. *dèdal*

Endimari, veg. nota a ANDRÒMINA (entre els mots que hi pogueren influir s'hi ha d'afegir *endèries* 'trasto sense valor' 'persona molt petita' (DÈRIA), difícilment DROMEDARI (passat que aquest darrer mot s'hagués interpretat per etimologia popular